

סעיף ו: האם כתובה מדאורייתא או מדרבנן,**וב' נפק"מ לכך:**

- א. בדאורייתא - השיעור הוא בכסף צורי, בדרבנן - השיעור הוא בכסף מדינה [שהוא שמינית בערכו מכסף צורי].
ב. בדאורייתא - כותבים "דחזי ליכי מדאורייתא".

האם כותבים "דחזי ליכי מדאורייתא"	מדאורייתא או מדרבנן	
ולכן אין לכתוב "דחזי ליכי מדאורייתא" ^{55,56} . [ואם אין כתובה אחרת - יש למחוק תיבת "מדאורייתא" (ילקו"י פי"ה הי"א), ויקיים את המחיקה (כבח"מ סי' מד סעי' ה)].	כתובה [בתולה ואלמנה] - מדרבנן ומשערים לפי כסף מדינה [שהיא שמינית בערכה מכסף צורי], ולפיכך בתולה הכתובה היא - $6\frac{1}{4}$ סלעים ⁵³ , שזה 25 זוז כסף צרוף, ובימינו כ-112.5 גר' כסף טהור ⁵⁴ . ולאלמנה - מחצית מכך.	ש"ש רמב"ם, גאונים, ור"ן [כתובה רבנן תיקונה, כסתמא דתלמודא]
כותבים - "דחזי ליכי מדאורייתא" ⁵⁷	כתובת בתולה - היא מדאורייתא , ומשערים לפי כסף צורי טהור [שהוא פי שמונה מכסף מדינה], היינו 50 סלעים שהם 200 זוז כסף צרוף ⁵¹ , ובימינו כ-900 גר' כסף טהור. וכתובת אלמנה - מדרבנן.	ר"ת ולגר"א (כו) זו גם דעת הרמ"א
אין כותבים - "דחזי ליכי מדאורייתא"	כתובת בתולה - היא מדרבנן , אך חכמים שיערו שתגבה בכסף צורי [של דאורייתא], שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. ⁵⁹	רא"ש ולח"מ (כו), וב"ש (יד), זו גם דעת הרמ"א ⁵⁸
המנהג ברמ"א: לבתולה - לכתוב "דחזי ליכי מדאורייתא" , כדי שלא יטעו ליתן לה במטבע של דרבנן	וכתובת אלמנה - מדרבנן, וגובה בכסף מדינה דרבנן ⁶⁰	
לאלמנה - כותבים רק: "דחזי ליכי", בלא "מדאורייתא"		

וחישוב כתובה לפי זהובים - ראה בהע' ^{61,62}.

וכתב הרמ"א - וכל זה במקום שאין מנהג, אבל במקום שיש מנהג מה שגובין - הולכין אחר המנהג כדלקמן בסעי' יא.

⁵³ היינו: $6\frac{1}{4}$ סלעים = $50/8$ סלעים.

⁵⁴ וזה עפ"י מש"כ השו"ע - שכתובת בתולה היא 37.5 דרהם כסף צרוף, וכתב הילקו"י (פי"ה הי"א בהע' יא ס"ק ד) - שדרהם שיעורו 3 גרם כסף טהור בימינו, נמצא שכתובת בתולה **בימינו כ-112.5 גר' כסף טהור**. אולם י"א - ששיעור דרהם הוא 3.2 גרם כסף טהור, **ובימינו כ-120 גר' כסף טהור**.

⁵⁵ **וכתב הר"ן** (סוף כתובות ד"ה ולענין) - ולענין הלכה קי"ל דכתובה מדרבנן דסוגין דכולי תלמודא הכי, **הילכך הני דכתבי "כסף זווי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא", טעותא הוא** דמדאורייתא לא חזו לה מידי אלא מדרבנן, הילכך אינה גובה כלום מכח הכתובה אלא מתקנת חכמים וכו'. **והב"י כתב** (עמ' ט) - אם כתוב בכתובה: 'מאתיים זוזים מכסף צרוף' - בזה ודאי גובה מכסף צרוף [לפי דאורייתא], **אך אם לא כתב כסף צרוף אלא "דחזי ליכי מדאורייתא" - לא מגבינן לה אלא מכסף מדינה**, דיד בעל השטר על התחתונה.

⁵⁶ **ומסקנת הב"י - והשתא כיון דהרי"ף והרמב"ם והר"ן ור' מאיר וכל הגאונים סוברים כתובה דרבנן ומשערין אותה בכסף מדינה**, לא שבקינן כל הני רבוותא משום ר"ת ווהרא"ש [שהרמ"א חשש להם], וכל שכן להוציא ממונן.

⁵⁷ **ולר"ת** - כיון שכתובת בתולה מדאורייתא, אם לא כתב "דחזי ליכי מדאורייתא", הכתובה פסולה (קרבן נתנאל על הרא"ש סי' יט ס"ק ר, בשם הב"ח).

⁵⁸ ולב"ש (יד) - כן משמע ממש"כ הרמ"א "משערים בזווי דאורייתא", משמע **שכתובה מדרבנן רק משערים** בזווי דאורייתא, וראיה לכך מגמ' כתובות י/א - דלמ"ד כתובה מדאורייתא אינו נאמן לומר "פתח פתוח מצאתי", וכיון דקי"ל (סי' סח סעי' ג, ו) שנאמן לומר פתח פתוח מצאתי, **על כרחך שכתובה דרבנן**, ומש"כ הרמ"א "דחזי ליכי מדאורייתא", לא קאי אלא על המטבע, הסכום שהוא מהתורה, וכמש"כ הרא"ש, ולא כדרישה (יד*) שכתב - שאף הכתובה דאורייתא.

⁵⁹ ואסמכוה אקרא "כמוהר הבתולות" [דכתיב במפותה (שמות כב, טו)].

⁶⁰ **וכתב הב"ש (יד) - דמש"כ הרמ"א "מנה של אלמנה משערים בדאורייתא" - הוא דעת הג' מרדכי** [דלעיל בהע' 52 עיי"ש], **ודעת יחידאי הוא ולא נהגו כוותיה**, אלא העיקר ככל הפוסקים דבאלמנה לא משערים בזווי דאורייתא, ולפיכך באלמנה לא שייך לכתוב "דחזי ליכי מדאורייתא", כי חז"ל לא תיקנו זאת לאלמנה [כר"ת].

⁶¹ **כתובת בתולה לפי חישוב זהובים:**

לשו"ע - 2.5 זהובים (ח"מ כב).

למהרי"ל ברמ"א - 10 זהובים (ח"מ כג, כה). [ונח' האם דעה זו ליי"א שכתובה מדאורייתא, או ליי"א שהיא מדרבנן, כדלקמן בהע' 62].

לר"ת ורא"ש ברמ"א - 20 זהובים [שזה פי 8 יותר משיעור השו"ע (ח"מ כד), שלא כדרישה (יד*) שלקמן הע' 62].

וכתב המג"א (אוי"ח סי' שלד סק"ד) - שדברי המהרי"ל צריכים להיות אחר שיטת ר"ת, ולא כמובא ברמ"א שלפנינו אחרי השו"ע. [ונראה שטעמו הוא - כדי לאפוקי מהדרישה (יד*) שלקמן בהע' 62].

⁶² **וכתב הח"מ (כג, כה) - דמש"כ הרמ"א שיש משערים לכתולה 10 זהובים** (המהרי"ל), זה דווקא ליי"א **כר"ת שכתובת בתולה - מדאורייתא**, ולא לדעת רמב"ם ושו"ע - דלשיטתם כתובה דרבנן - ששיעורה שניים וחצי זהובים רייניש.

שלא כדרישה (יד*) - דביאר דמש"כ רמ"א 10 זהובים זה לדעת השו"ע [שכתובה מדרבנן], ואילו לדעת ר"ת - שיעור כתובת בתולה הוא 8 פעמים יותר, דהיינו 80 זהובים.

הרחבה לסעי' ו' - סיכום השיעורים שהוזכרו לחישוב כתובת בתולה⁶³

<p>לר"ת - כתובת בתולה מדאורייתא, ומשערים בכסף צורי [שהמטבע היא 100% כסף טהור והיא פי 8 בערכה מכסף מדינה]</p>	<p>לר"ף, רמב"ם ושו"ע - כתובה מדרבנן, ומשערים בכסף מדינה שיש בו 1/8 כסף טהור ו-7/8 נחושת, לכן ערכו 1/8 מכסף צורי</p>
<p>50 סלעים כסף טהור</p>	<p>6 1/4 סלעים כסף טהור (טור)</p>
<p>200 זוזים כסף טהור</p>	<p>25 זוז כסף טהור</p>
<p>19,200 שעורות</p>	<p>2400 שעורות</p>
<p>20 זהובים (ח"מ כד)</p>	<p>2.5 זהובים (ח"מ כב)</p>
<p>300 דרהם</p>	<p>37.5 דרהם (שר"ע)</p>
<p>900 גרם כסף טהור</p>	<p>112.5 גרם כסף טהור</p>
<p>סלעים</p>	
<p>זוזים [=דינרים]</p>	
<p>משקל בשעורות [כל זוז משקלו 96 שעורות (ח"מ כא)]</p>	
<p>זהובים</p>	
<p>דרהם [כל זוז משקלו דרהם וחצי (בי"י)]</p>	
<p>בימינו [כל דרהם = 3 גרם כסף טהור]⁵⁴</p>	

האם כתובה נגבית מן הזיבורית או מן העידית :

כתובות י/א - הואיל [וכתובה] תקנת חכמים היא לא תגבה אלא מן הזיבורית [דחששו שאם יצטרכו למכור עידית, ימנעו אנשים מלשאת נשים (תוס' שם סוף ד"ה הואיל)].

אך מסקנת הב"ש (יד) - דעכשיו שכותבים "שפר ארג" [שפירושו יפה ונחמד (מחצית השקל)]⁶⁴, גובין מעידית (כמש"כ הבי"ח), ומ"מ דוקא כשגובים מקרקע אז שייך לומר מעידית, אבל כשגובין ממטלטלין - קי"ל כל מילי עידית הוא, דאי לא מזדבני הכא מזדבני במתא אחריתא (בי"ק זב, חו"מ סי' תיט סעי' א).

בעניין מעות שבעת כתיבת הכתובה היו מעות קלים ואח"כ נפסלו ועשו מטבע חדש, באופן שהיה מטבע אחת מן החדשים כמו ח' של הישנים - האם גובה לפי מטבעות ישנים של שעת השעבוד, או לפי מטבעות חדשים של שעת הפירעון⁶⁵ (ט"ז ס"ק ו' וב"ש ס"ק טו) :

הט"ז והב"ש - חילקו (עפ"י מש"כ בהקדמה⁶⁶) :

עיקר הכתובה ומה שהתחייב להוסיף לה מרצונו הטוב - דינם כמתנה שאין בה חשש ריבית וצריך לשלם לה ממעות חדשים וטובים היוצאים בשעת פירעון הכתובה.⁶⁷
משא"כ הנדוניה שהכניסה לו והשליש שהוסיף לה מכח חיוב חז"ל (דלקמן סעי' יא) - דינם כחוב והלוואה, לפיכך משלם מטבעות ישנים שלא יהא ריבית.⁶⁸

אך הג' שי למורא כתב - דנעלם מעיני שניהם [הט"ז והב"ש] דברי הרמב"ם (אישות טו, ז), שדין הכתובה כל דיני מלוה יש לה [ולפי"ז צריך לגבותה ממעות ישנים שלא יהיה חשש ריבית], (מחצית השקל).

⁶³ וכל השיעורים הם זהים רק שהוזכרו בשמות אחרים.

⁶⁴ היינו מש"כ בכתובה "קבלית עלי... להתפרע מכל שפר ארג נכסין וקניינין דאית לי" (נוסח נחלת שבעה).

⁶⁵ כיוצ"ב היה בא"י (בשנת תשמ"ו) מטבע הנקרא שקל ואח"כ עשו מטבע חדש שערכו פי 1000 ונקרא שקל חדש - האם גובה לפי מטבע ישן או לפי מטבע חדש.

⁶⁶ **הקדמה לט"ז וב"ש -** בכדי להבין דין זה, יש להבחין בין שני מקרים דומים :

כהלוואה [במקרה שהמטבע החדש התייקר יותר מחומש] - ללא איסור ריבית היה ראוי לשלם מטבעות חדשים, אלא הולכים אחר שעת שעבוד ומשלם לפי המטבעות הישנים, ולא לפי המטבעות החדשים שלא תהא ריבית.

אך כשאין חשש ריבית, כמו בנותן מתנה לחבירו ומבטיחו ליתן לו לזמן פלוני 100 זהובים והוסיפו על המטבע - צריך ליתן לו 100 זהובים חדשים לפי שעת הפירעון, ואין לומר בזה לילך אחר שעת השעבוד, דכיון שהבטיחו על הפירעון שיהיה, צריך שכעת בזמן הפירעון יהיה על המעות שם של 100 זהובים, ולא מועיל מה שהיה על המעות שם של 100 זהובים בשעת השעבוד.

⁶⁷ **דעיקר הכתובה** - אינו נחשב כהלוואה, שהרי לא קיבל ממנה דבר כדי להחזירו, והיא התחייבות בלבד, ואין בו איסור ריבית, וה"ה תוספת כתובה שהוסיף מרצונו הטוב ולא מצד מה שחייבו חז"ל, דינם כמתנה ומשלם לפי מטבעות חדשים בזמן הפירעון.

⁶⁸ **דכיון דאף אם היה מגרשה אחר יום או יומיים** - היה חייב לשלם תוספת כתובה לפי המטבע הישנה, ולא לפי המטבע החדש שלא היה אז, רק שאח"כ בהמתנת זמן נתהווה שינוי במטבע, הילכך אף אם מגרשה כעת משלם לפי מטבע ישן ולא לפי החדש שלא יהיה ריבית. **והשליש שצריך להוסיף לה** - זה לא נחשב לריבית, משום שמה שמוסיף שלישי זה מחמת תקנת חכמים, ולא מחמת זה שנהנה מהכסף שהכניסה, דהרי אף אם יגרשה אחר יום או יום, צריך להוסיף שלישי מחמת תקנת חכמים, ועי"ע לקמן בסעי' יא בפת"ש (ו) ובהע" 106.

המשך הרחבה לסעי' ו'

◀ **בעניין 200 זקוקים כסף צרוף שהבעל מתחייב בתוספת כתובה לפי מנהג בני אשכנז (ח"מ לא) - ראה לקמן בהרחבה לסעי' יא.**

◀ **המפתה בתולה ואח"כ נושאה - מה הסכום שכותב לה בכתובתה (פת"ש (ה) בשם דגמ"ר) 69,70:**

במפתה נערה ואח"כ נושאה - כתובתה 200 זוז [מכיון שדין התורה שישלם קנס 50 סלעים או ישאנה ויכתוב בכתובתה 200 זוז כבתולות].

במפתה בוגרת ואח"כ נושאה - כתובתה 100 זוז [דכיון שמחלה על הבעילה הראשונה מדעתה, ממילא כשם שאין בה דין קנס, כך כתובתה רק מנה].

המפתה משודכת שלו לאחר שכתבו תנאים ואח"כ נושאה - כתובתה 200 זוז, דכיון שכבר כתבו תנאים בחרם ובקנס כנהוג, לבה סמוך ובטוח שתנשא לו, ועל דעת כן הפקירה את עצמה לגביו, שהוא ישאנה ויתן בכתובה 200 זוז כמוהר הבתולות⁷¹.

וכתב בכתובה כהלכתה (פ"א הל' כב-כג, עפ"י אג"מ ושבט הלוי ועוד) - אם בא עליה על דעת שישאנה, או שהיו מקודם נישואים אזרחיים - כתובתה מאתיים, אמנם לא יכתוב "בתולתא".

האונס בתולה [בוגרת] ונישאת לו - כתובתה 100 זוז (בה"ט יא)⁷².

⁶⁹ **הקדמה לפת"ש (ה):**

שמות (כב, טו) - "וכי יפתה איש בתולה אשר לא ארשה ויכתב עמה מנהג ויכתוב לה מנהגה" - יפסוק לה מוהר כמשפט איש לאשתו, שכותב לה כתובה וישאנה. **וברמב"ם (הל' נערה בתולה א, ג, שו"ע (סי' קעז סעי' א') - המפתה את הבתולה, משלם קנס של חמשים סלעים של כסף מזוקק [על הרעה שעשה בישראל]. **ואם רצו היא והוא - הרי זה כונסה, ואינו משלם קנס, אלא כותב לה כתובה כשאר בתולות** [של 200 זוז].**

⁷⁰ וניתן לנסח את השאלה כך: כלה שכריסה בין שינייה, והחתן מודה כי ממנו היא מעוברת, מהו סך כתובתה.

⁷¹ ומ"מ אם יתעקש הבעל לומר שאינו רוצה לכתוב בכתובה 200 זוז, לא נוכל לכופו, אך מ"מ ראוי ומחוייב לכתוב "200 זוז דחזי ליכיי" (פת"ש ה).

⁷² **וביאר הפת"ש (לקמן בסי' קעז ס"ק ו') - שמיירי בבוגרת אנוסה, דכיון שאינו חייב לישא אותה לכן יש לה כתובה, וקמ"ל דגם לגבי עצמו נחשבת בעולה, ולכן אין לה בכתובה ממנו, אלא 100 זוז.**